

Yelken Tarihi ve Tekne Donanımları

GÜZ'25

Tuğçe Saraç

Boğaziçi Üniversitesi Denizcilik & Yelken Kulübü

ROTAMIZ

1. Yelkencilik ve Yatçılık Tarihi
2. Günümüzde Kullanılan Tekne Çeşitleri
3. Teknede Yönler
4. Tekne Donanımları
5. Yelken Çeşitleri ve Farkları

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- Geçmişte insanlar **ticaret, sömürgeleşme ve keşifler** sonucu ilk yelkenleri geliştirdiler.
- Mısırlılar ve Vikingler kürek ve pedal gibi kas gücüne dayalı ulaşım araçları yerine alternatif oluşturmak istediler. Bunun için **Kare yelken**leri kullandılar.
- Arkadan alınan rüzgar **kare yelkeni pupa ve geniş apaz seyirleri** için verimli hale getiriyordu.
- Kare yelken, orsa ve dar apaz gibi rüzgarı daha dardan aldığımız seyirler için uygun değildi.

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- Mısır ve yakınında yelkenciliğin ilerlemesiyle Arap denizciler **Latin yelken** adı verilen üçgen şeklindeki yelkeni geliştirdiler.
- Latin yelken, kare yelkenin aksine teknenin rüzgara karşı gitmesine (orsa) izin veriyordu ve hızlıydı.
- Dezavantajı ise kullanmak için **kalabalık bir mürettebatın** gerekli olmasıydı.

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- **Junk Rig** Çinliler tarafından geliştirilen ve kısa bir ana direkle bambu destekli hareketli yelkenlerden oluşan teknelerdi.
- Bu yelkenler rüzgardan verimli bir şekilde yararlanabiliyordu, yelkenlerin kontrol ve tamiri basitti.
- Sayıca az bir mürettebatla kullanılması kolaydı.

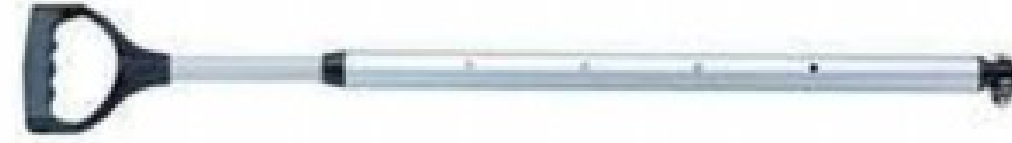

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- **Proa** denilen tekneler Pasifik'te Polonez denizciler tarafından geliştirildi.
- Bu tekneler Latin yelken ve kürekler ile yürütülüyordu.
- Bu teknelerle uzun yolculuklar yapılabiliyordu.
- Bu tip teknelerin kontrolü fazla güç gerektirmediğinden **yeke dümen** kullanılıyordu.
- Yeke dümen kontrolündeki bir tekne dümenin itildiği yönün tersine hareket eder.

Yeke Dümen

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- **Karavela**, Portekizliler tarafından geliştirilen, manevra kabiliyeti yüksek teknelere deniyordu.
- Bu tekneler Latin yelkenliydi.
- Coğrafi keşifler için Portekizliler ve İspanyollar tarafından kullanıldılar.
- Kristof Kolomb - Santa Maria
- Vasco de Gama - Sao Gabriel
- Macellan - Victori

Geçmişten Günümüze Yelkencilik

- Zaman içinde tekneler büyüdü. Yeke dümenine göre daha az güç gerektiren **dolap dümen** icat edildi.
- Dolap dümenli bir tekne yeke dümeninin aksine dümenin çevrildiği tarafa doğru döner.
- Yatçılık eğitimlerinde kullandığımız ve gezilere çıktığımız teknelerde dolap dümen kullanıyoruz.

Yatçılık

- Yat kelimesinin kökeni Felemenkçede **izlemek**, **kovalamak** anlamına gelen jag hen fiiline dayanır.
- 16. yüzyıl sonundan itibaren jaght kelimesi gezi veya askeri amaçla kullanılan hafif ve hızlı tekne anlamında kullanılmıştır.
- 16 ve 17. yy'da dünyanın lider denizci ülkesi olan **Hollanda** gezi yelkenciliğinin ortaya çıktığı ülkedir
- İlk yat kulübü ise 1720'de İrlanda'da The Water Club of the Harbour of Cork ismiyle kurulmuştur. Günümüzde **Royal Cork Yacht Club** olarak bilinir.

Spor Olarak Yatçılık ve Yarışçılık

- İlk gezi sınıfı yat yarışı 1661'de **Thames Nehri**'nde **Catherine** ve **Anne** isimli iki tekne arasında yapılmıştır.
- Modern Yat Yarışlarının Başlangıcı olarak 1851'de **Amerika'nın Kupası (America's Cup) düzenlendi**, bu yarış, günümüzde hala devam eden ve en prestijli yatçılık yarışlarından biri olarak kabul edilir.
- Yelken sporu ilk kez 1900 olimpiyatlarında olimpik spor olarak kabul edildi.

Türkiye'de Yarışçılık ve Yelkencilik

- Türkiye'de yelkenin spor ve yarış amacıyla kullanılması ise 19. yüzyılın başlarında İstanbul'un güney kıyılarındaki yat kulüpleriyle başladı.
- Ülkemizde kayda geçen ilk yat yarışı 1878'de Prinkipo Yat Kulübü'nün düzenlediği yarışı.

Ülkemizde Yelken Sporuna İçin nemli Tarihler

- 1923 Su Sporları Federasyonu
- 1932 Moda Koyu'nda ilk resmi yat yarışı
- 1932 Uluslararası Yat Yarış Birlięi; ISAF üyeliği (günümüzdeki ismi World Sailing olarak güncellenmiştir)
- 1935 Moda Deniz Kulübü
- 1936 Berlin Olimpiyatları (Harun Ülman, Dr. Demir Turgut, Behzat Baydar)
- 1952 İstanbul Yelken Kulübü
- 1957 Türkiye Yelken Federasyonu
- 1965 – 1968 **Sadun-Oda Boro**'nun dünya turu (Kismet isimli tekneleriyle dünyayı dolaşan ilk Türkler oldular.)

Ülkemizde Yelken Sporunu İçin Önemli Tarihler

Günümüzde Kullanılan Tekneler

I. Yelkenli Tekneler

a) Yalnızca Yarış Amaçlı:

- (Centerboard): Optimist, Laser, 420, 470...

b) Hem Gezi Hem Yarış Amaçlı: Bu teknelerde hem yelken hem motor bulunur

- IOR (International Offshore Rules) sınıf tekneler ve süratli gezi yatları...

c) Yelkenli Motor Gezi Yatları: Gulet, Tirhandil gibi sadece gezi amaçlı üretilmiş teknelerdir.

Yalnızca Yarış Amaçlı Tekneler (Centerboard)

Optimist

Tek kişilik bir yelkenli türüdür. 16 yaş altı bireyler bu sınıfla yelken yapar.

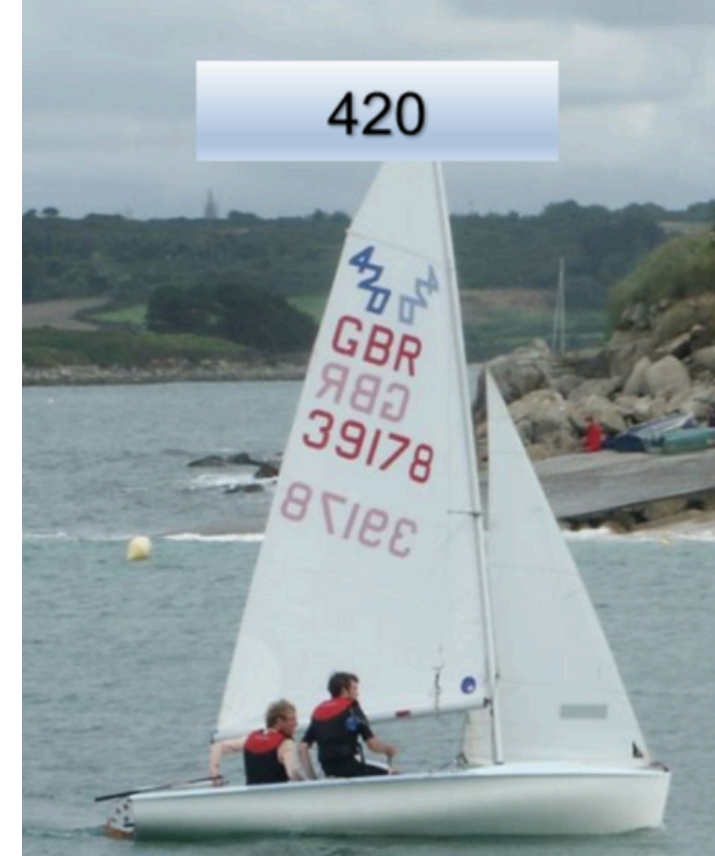
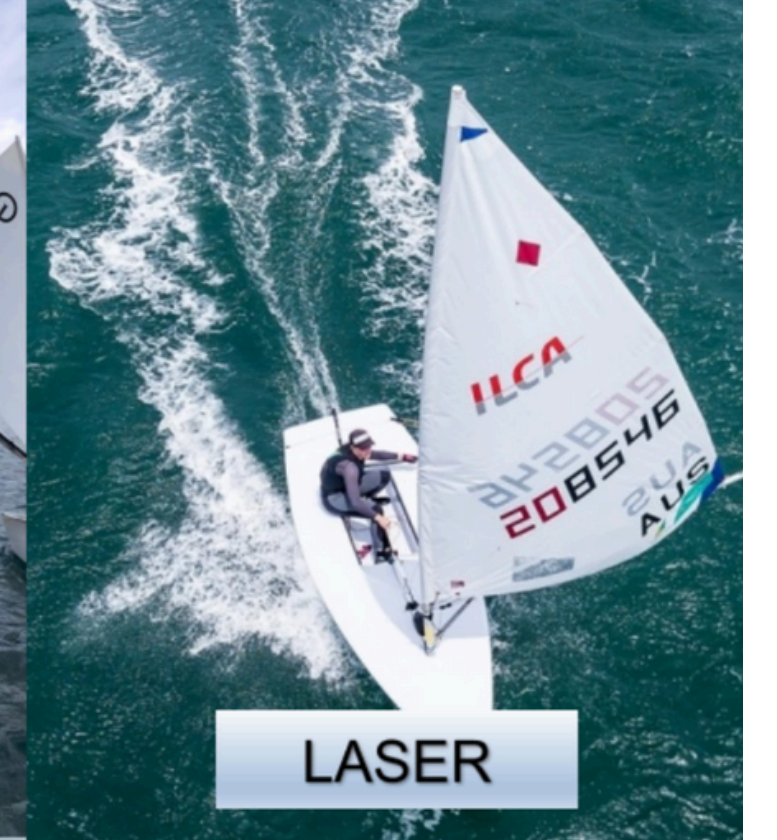
Laser

Laser de tek kişilik bir teknedir.

Genelde Optimist sonrasında genç yelkenciler tarafından tercih edilir.

420: İki kişiliktir ve balon yelkeni vardır.

470: 420 sınıfının bir üst sınıfıdır. Yelken alanı daha büyüktür, fakat teknik özellikleri ve trimi çok farklı değildir.

II. Motorlu Tekneler:

- Yalnızca motor ile hareket eden gezi veya yarış amaçlı teknelerdir.

1 Yıldız Pratik Eđitimlerde Kullanılan Tekneler

Thompson Cheese 6.5 One Design

Tam Boy: 6,50 metre

Yelken Alanı: 22,5 m²

Ağırlık: 1000 kg

Gorbon 7 One Design

Tam Boy: 7,14 metre

Yelken Alanı: 21,5 m²

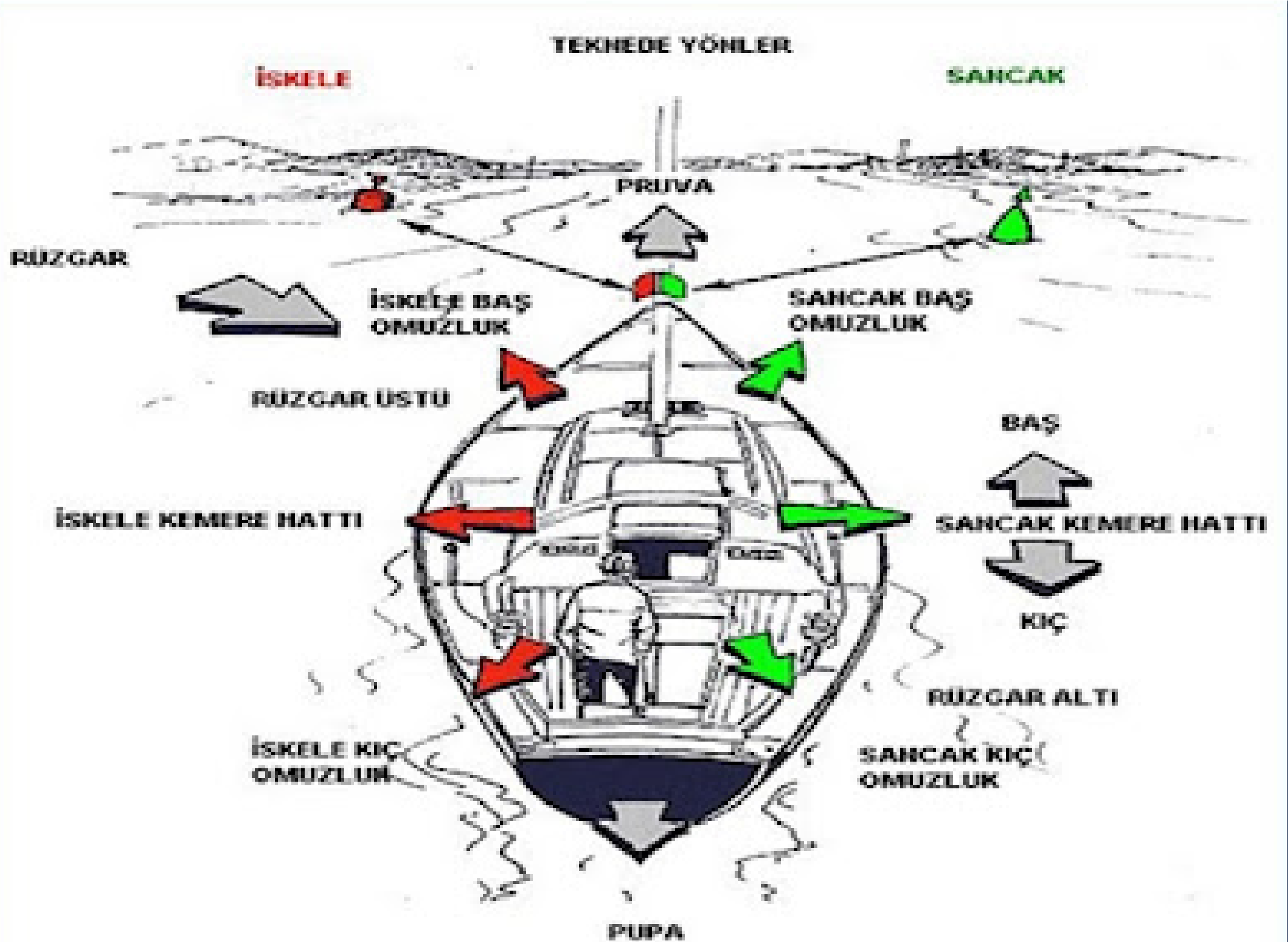
Ağırlık: 900 kg

TEKNE DONANIMLARI

TEKNEDE YÖNLER

1) Asıl Tekne

- **Borda:** Teknenin dış yanları
- **Baş Bodoslama:** Bordaların baş tarafta birleştiği alan
- **Ayna:** Bordaların kıç tarafta birleştiği levha
- **Alabanda:** Bordaların iç kısımları
- **Havuzluk(Kokpit):** Teknede mürettebatın bulunduğu açık yer
- **Güverte:** Teknenin ön üst tarafı
- **Küpeşte:** Teknenin bordalarla havuzluk arasında bulunan üst kısımları

1) Asıl Tekne

Baş Bodoslama

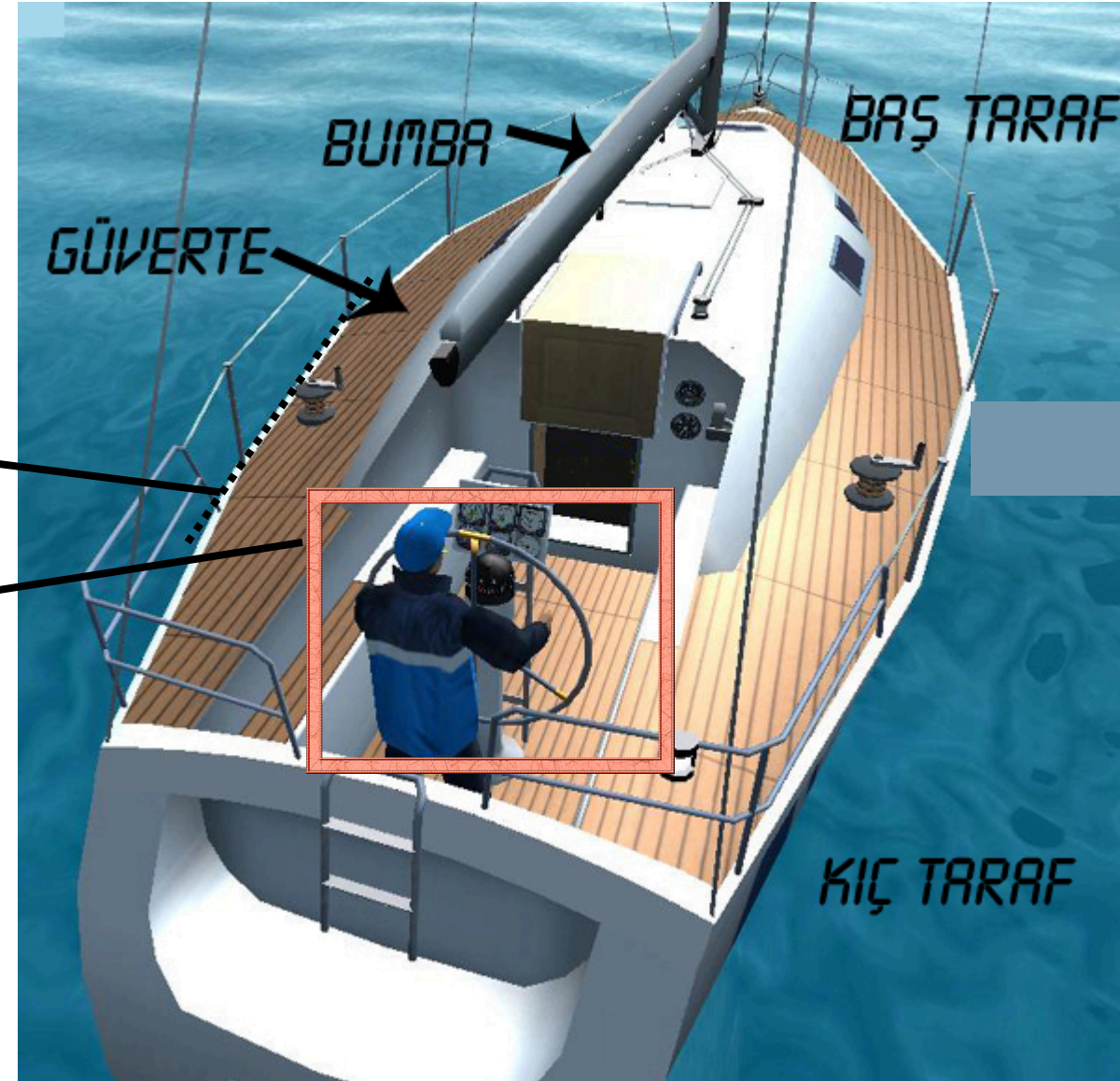

Kıç Ayna

Küpeşte

Havuzluk

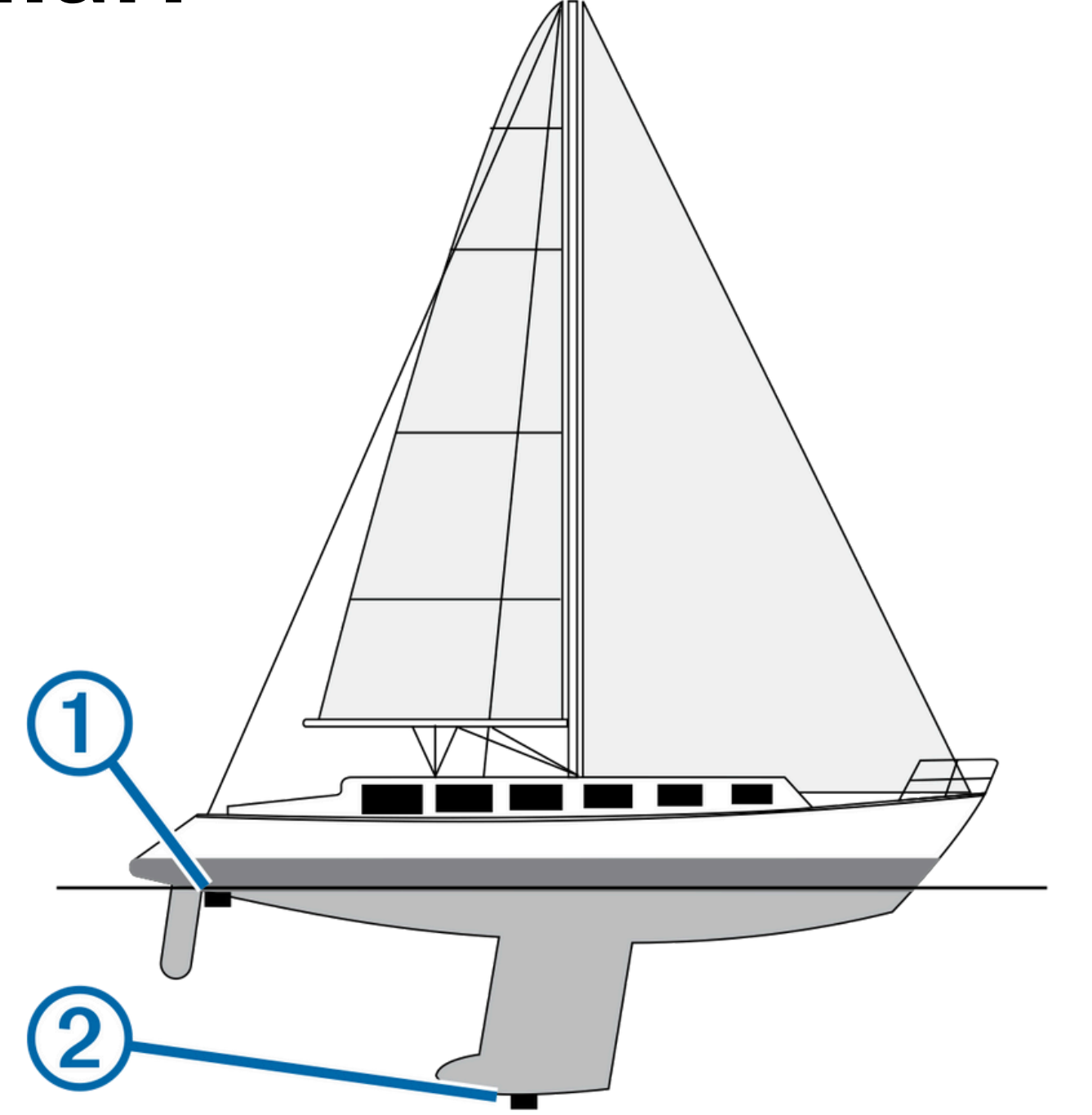
2) Teknenin Diğer Donanımları

SALMA (2)

- Teknenin omurga (baş-kıç) hattının altından suya dikey giren bölümdür.
- Teknenin dengesini sağlar, özellikle rüzgar etkisiyle devrilmesini önler.
- Büyük yatlarda sabittir.
- Centerboard teknelerde sabit değildir.

PALA (1)

- Tekneyi istenen yönde çeviren, dümenin suyun içinde kalan parçasıdır.

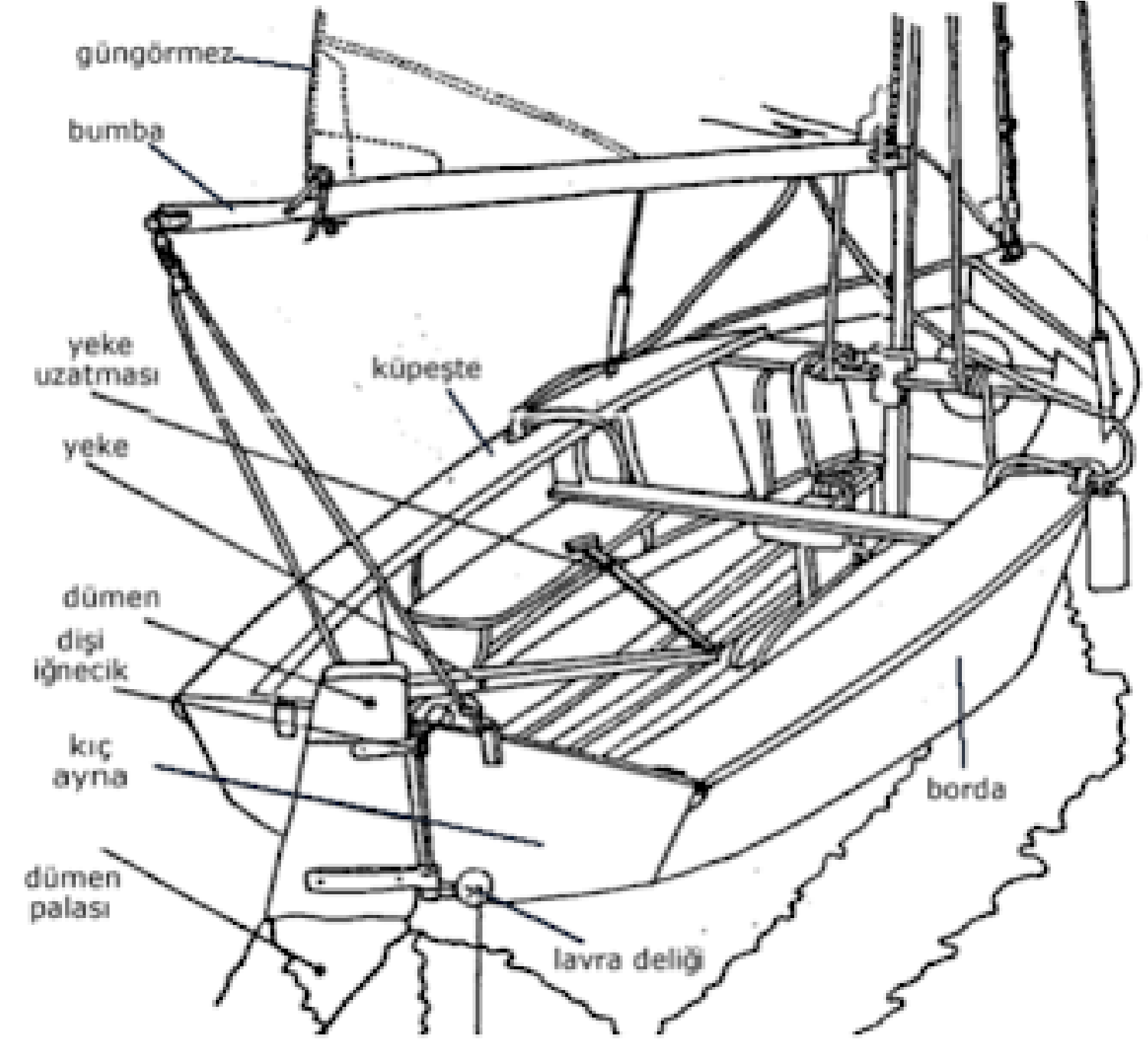
2) Teknenin Diğer Donanımları

Dümen

- İki yana dönen kış aynaya sabitlenmiş kısımdır.

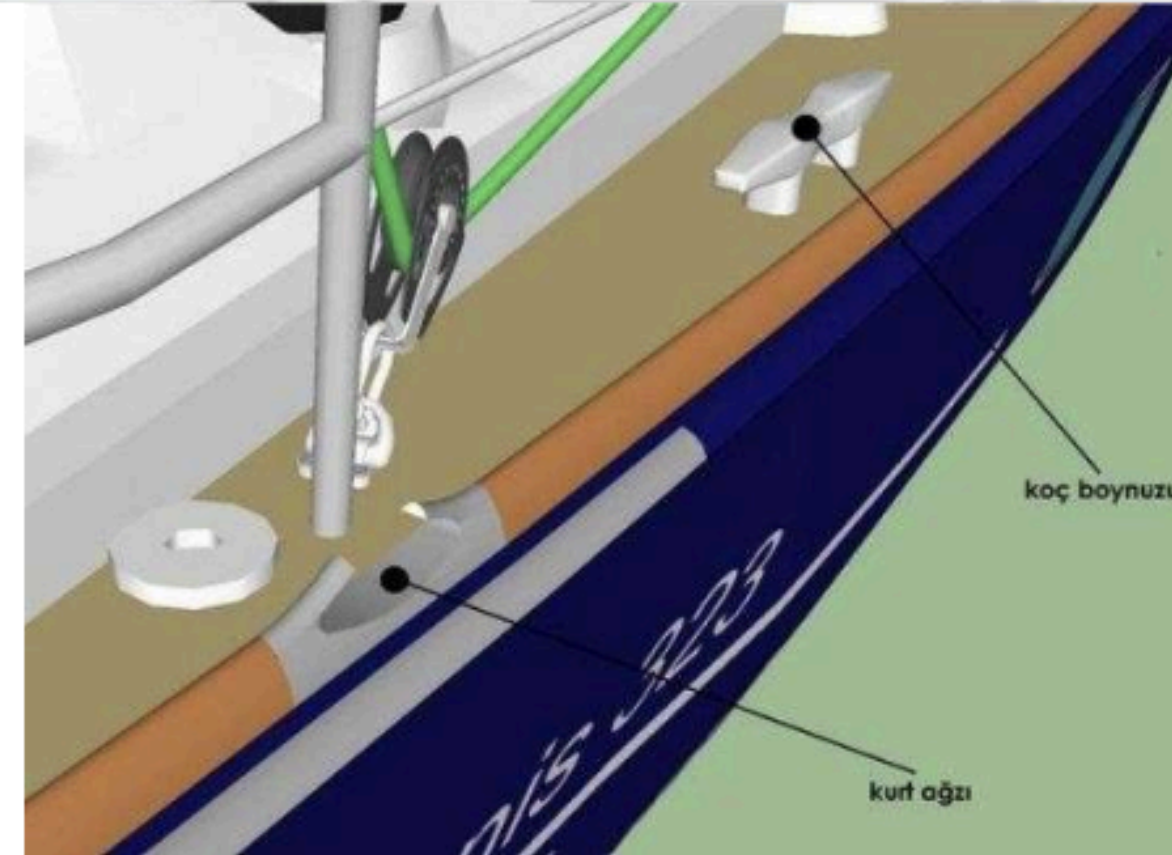
Yeke

- Dümenin manevra levyesidir. Dümen, yeke ile sağa sola döndürülür.
- Yeke tek bir parçadan ibaret ise sabit yeke, ucuna ikinci bir parça eklenmiş ise uzatmalı yeke (Extension) adını alır.

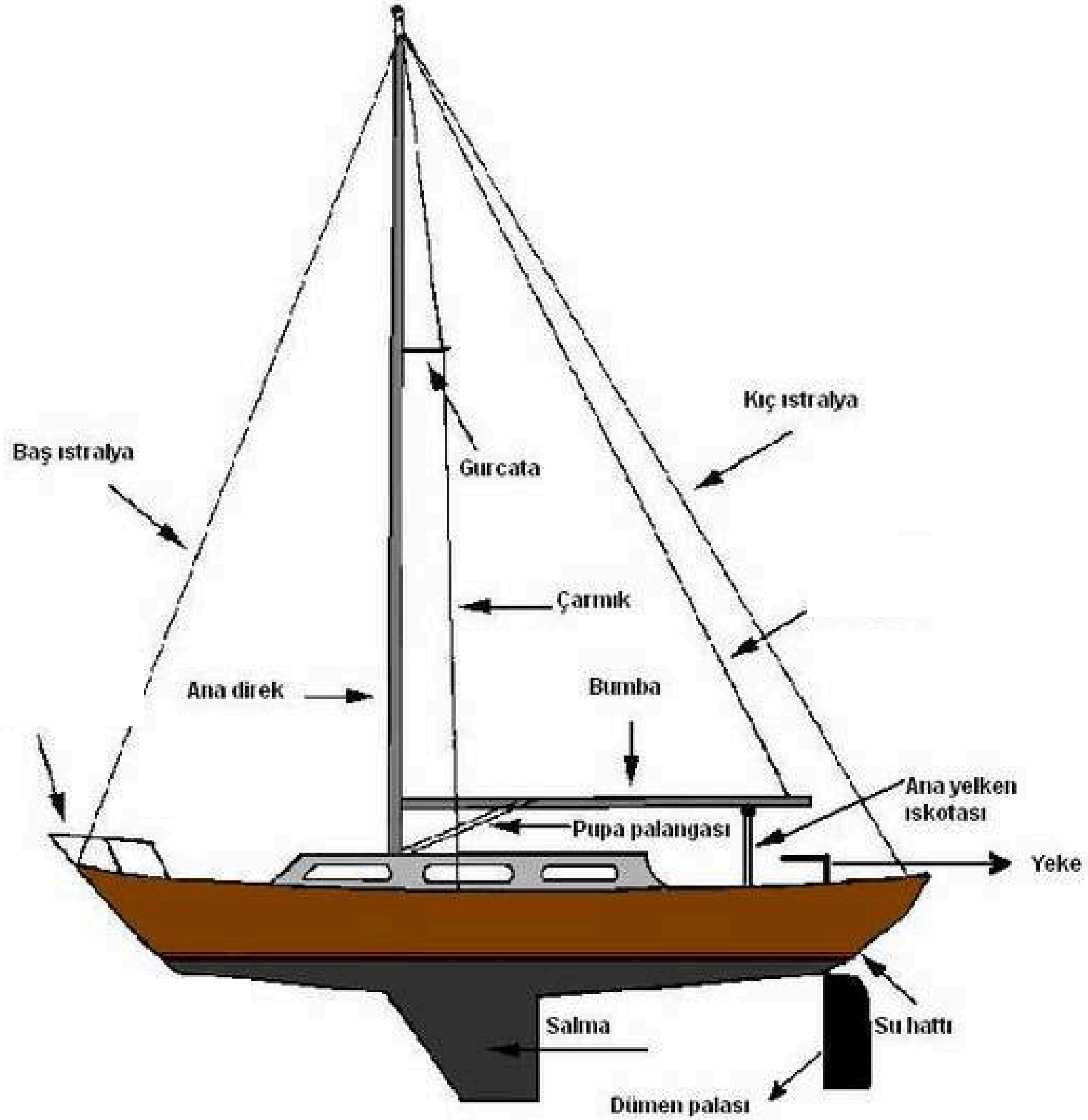
2) Teknenin Diğer Donanımları

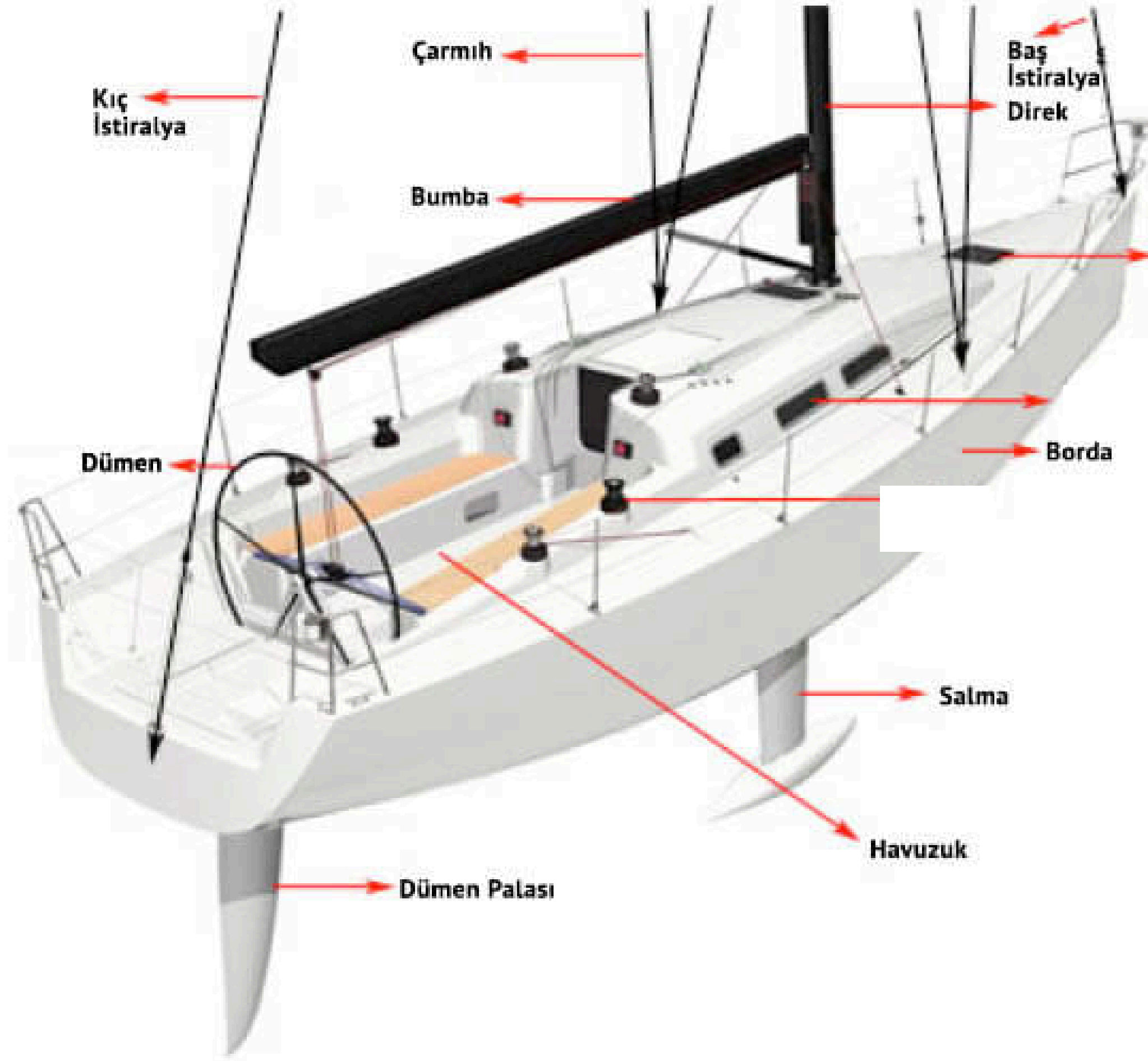
- **Koç Boynuzları:** Halatları tekneye sabitlemeye yarayan takımlardır.
- **Kurt Ağzı, Köprü:** Halatların akışına yön vermeye ve halatların hareketini sınırlamaya yarayan takımlardır.

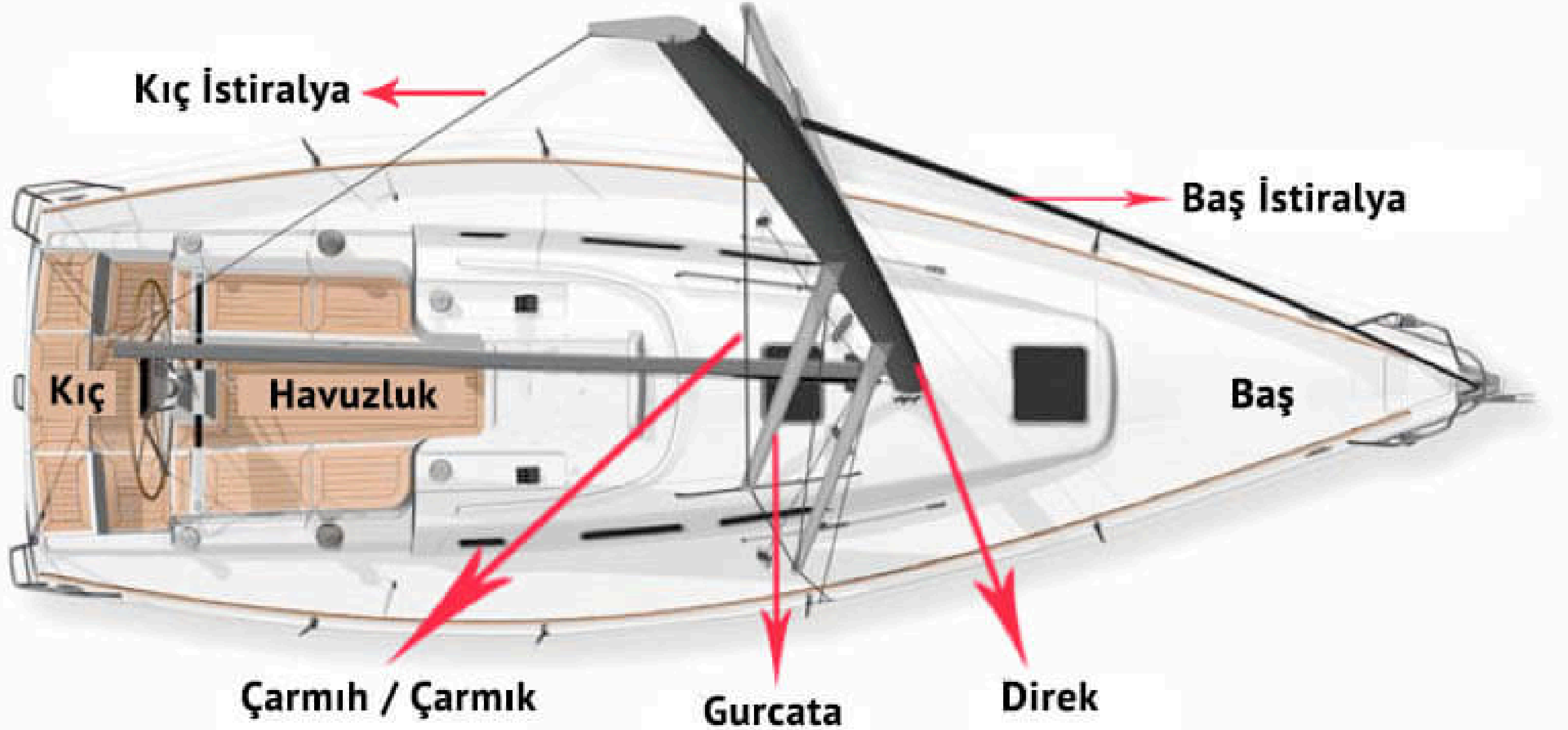
2) Teknenin Diğer Donanımları

- **Direk:** Pruva-pupa hattındaki dikey metaldir. Yelkenlerin basılırken düzgün bir şekilde yükselmesini ve sonrasında sabit kalmasını sağlar.
- **Bumba:** Ana yelkenin alt yakasını tutan yatay metaldir. Bumbanın konumu, ana yelkenin rüzgara göre olan konumunu belirler.
- **Çarmıh Sistemi**
- **Istralyalar:** Direğin ön-arka herhangi bir yöne kaymadan, sabit açıda durmasını sağlayan çelik tel sistemidir.
- **Çarmıh telleri:** Direğin sancak-iskele herhangi bir yöne kaymadan, sabit açıda durmasını sağlayan çelik tel sistemidir.
- **Gurcatalar:** Çarmıhlara yön verir.

Yelken Çeşitleri ve Farkları

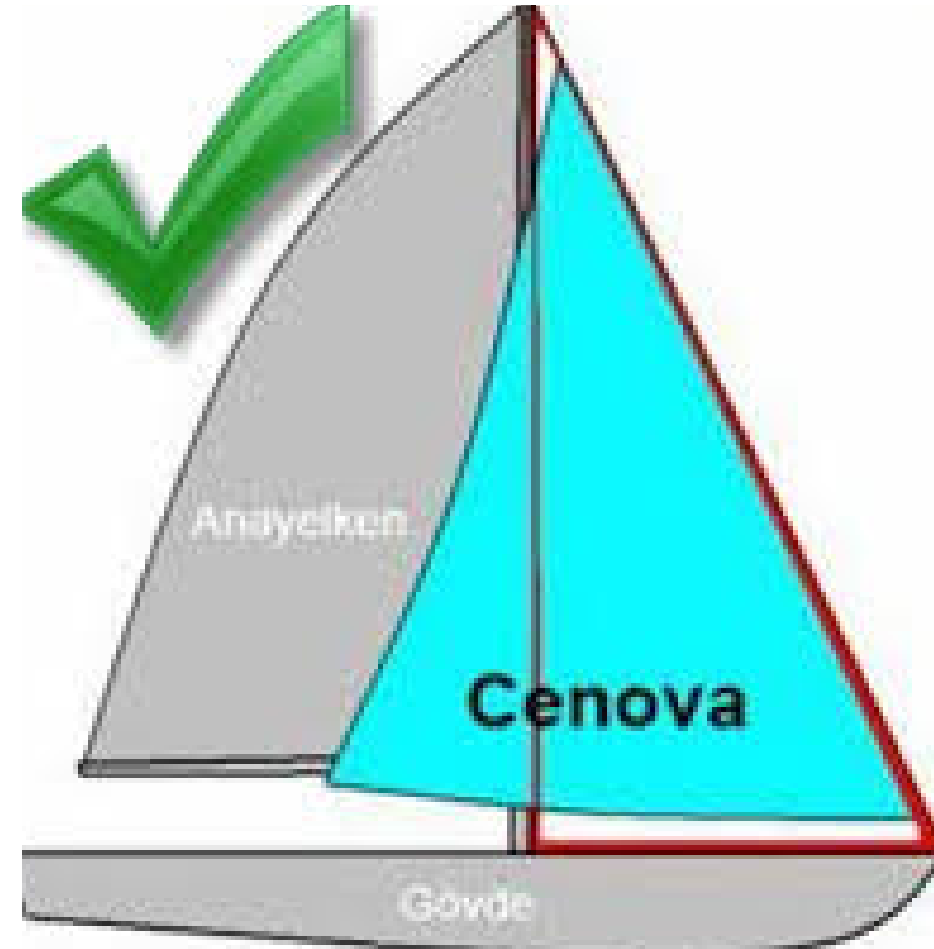
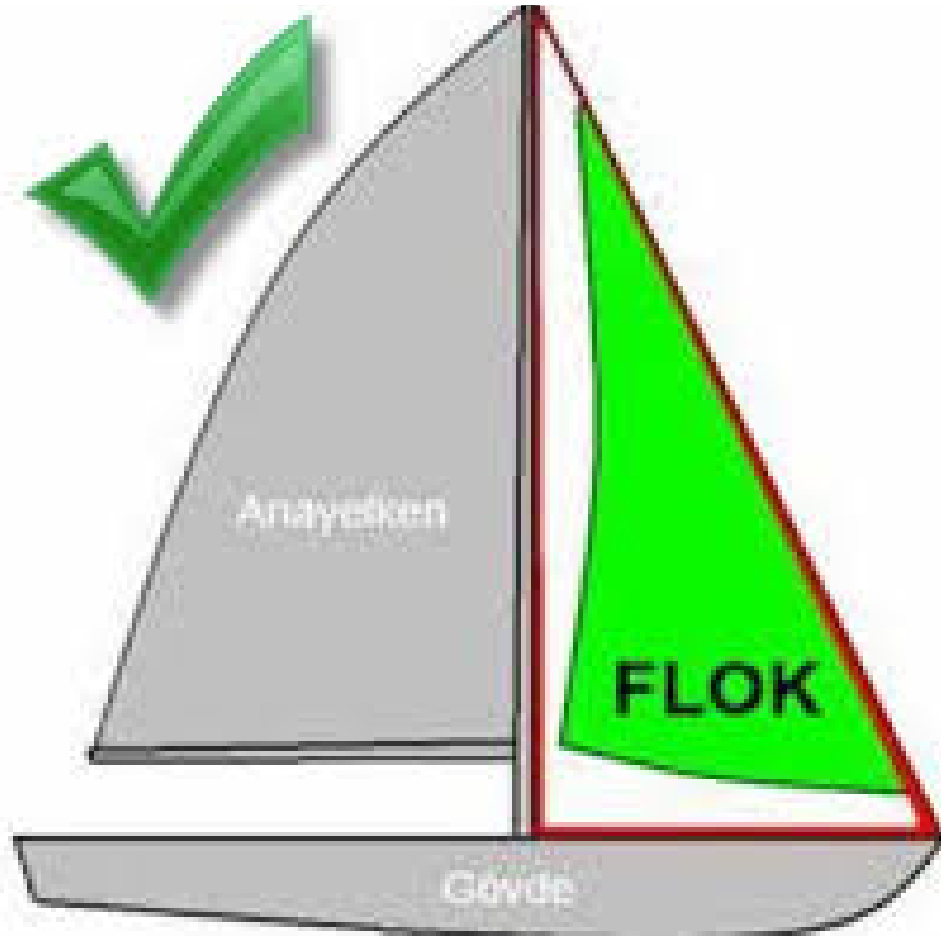
Flok ve Balon direğin önünde, Ana Yelken direğin arkasında yer alan yelkenlerdir.

1)FLOK (CENOVA):ön saha yelkeni çarmih ayaklarını geçiyorsa Cenova olarak adlandırılır, şayet çarmih ayakları ile baş ıstralya arasında kalıyorsa flok olarak adlandırılmaktadır.

- Flok mandarı baş ıstralyaya basılır.
- Flok ıskotası ile kontrol edilir.

2)ANA YELKEN

- Ana yelken mandarı direğe basılır.
- Ana yelken ıskotası ile kontrol edilir.

Yelken Çeşitleri ve Farkları

3)Balon Yelken

- Geniş seyirlerde tercih edilir (Pupa, Geniş Apaz).
- Kıştan gelen rüzgarla dolup şişer, teknenin ilerlemesini sağlar.
- Teknedeki en büyük yelkendir.
- 2 yıldız ve yarışçılık pratik eğitimlerinde balon kullanılmaktadır.

Yelkenin Üç Yakası

Yaka: Yelkenin Kenarı

Orsa yakası: Dikey kenar

Ana Yelkende: direğe sabit

Cenovada: baş ıstralyaya sabit

Alt yaka: Güverteye paralel alt kenar

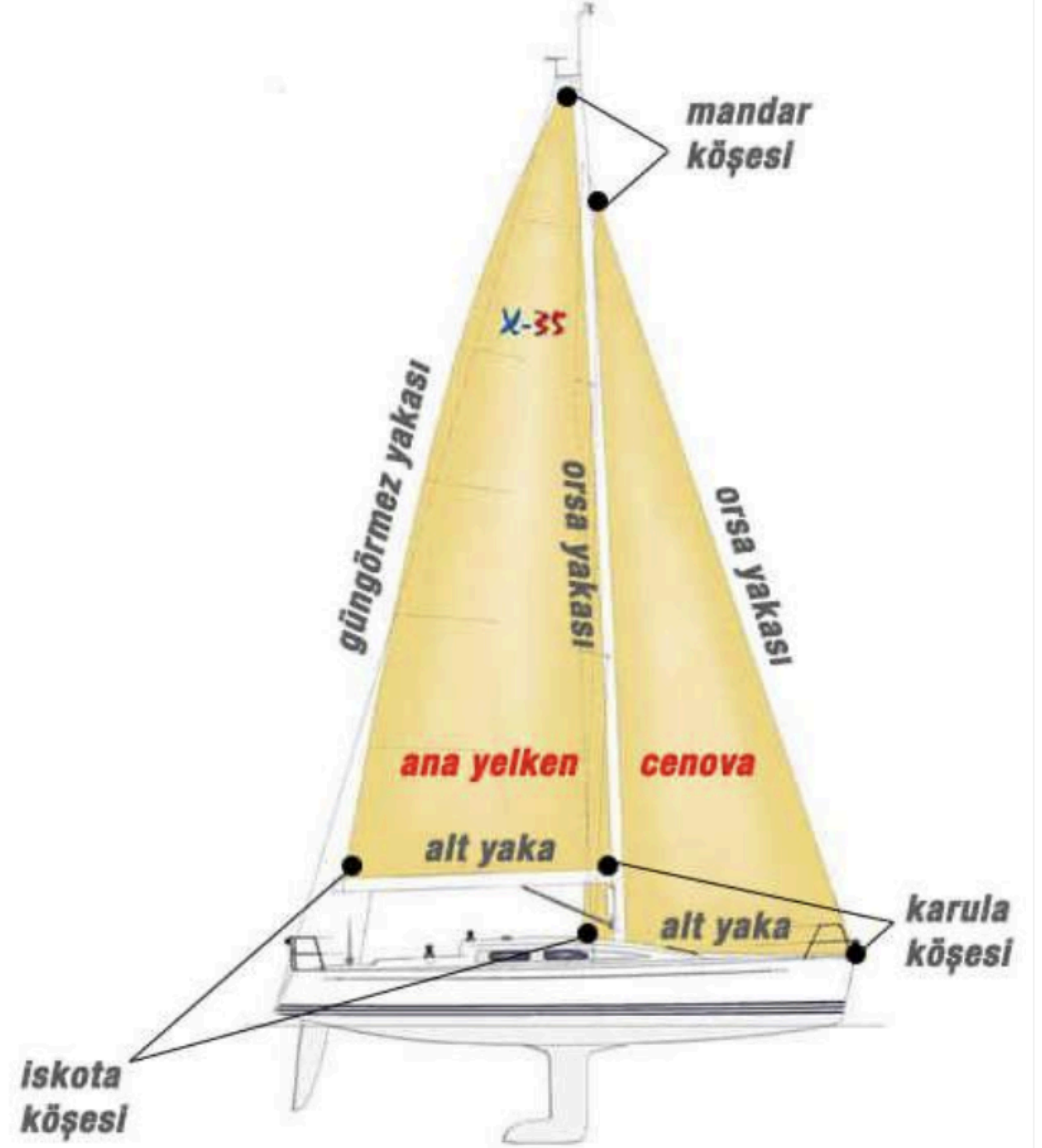
Ana Yelkende: bumbaya sabitlenmiş

Cenovada: serbest

Güngörmez yakası: Yelkenin daima serbest kalan kenarı (Kıç tarafa bakan yaka)

Ana Yelkende: direk başından bumba ucuna

Cenovada: yelkenin yukarıdaki ucundan iskotanın bağlandığı yere

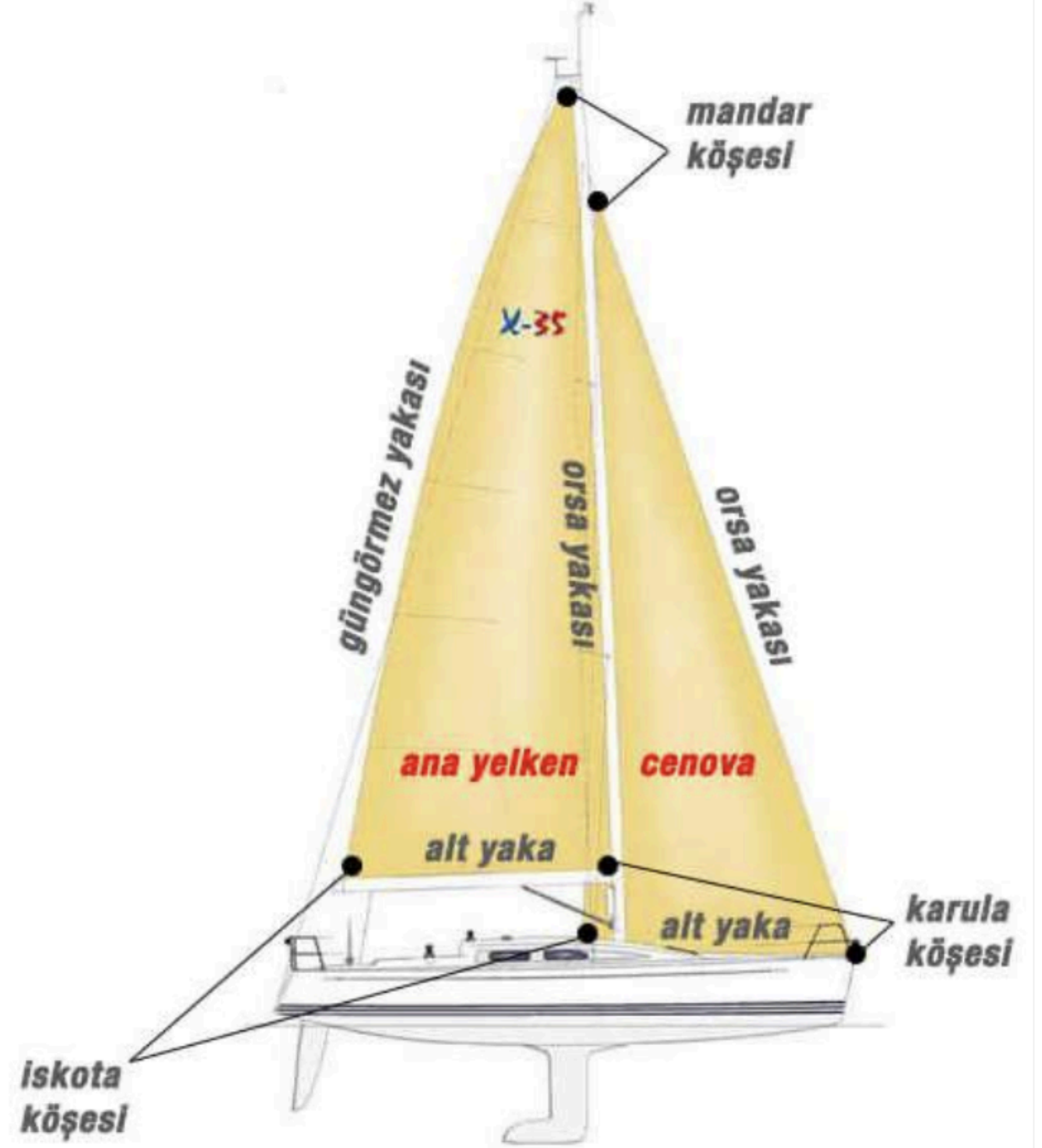
Yelkenin Üç Köşesi

Karula: Ana yelkende bumba ile direğin, flokta baş ıstralya ile güvertenin buluştuğu köşedir.

Iskota: Ana yelkende bumba ile güngörmez yakasının, flokta alt yaka ile güngörmez yakasının buluştuğu köşedir.

- Yelkenin rüzgara göre konumunu ayarlamamızı sağlayan halat yani iskota bu köşeye bağlanır.

Mandar: Orsa ile güngörmez yakalarının birleştiği, yelkeni yukarı çekmeye yarayan mandar halatının bağlı olduğu köşedir.

ISKOTA VE MANDAR NEDİR?

Iskota: Yelkenleri farklı rüzgar açılarına göre **trim (ayar)** yapmak için kullandığımız halatlara iskota halatı deriz.

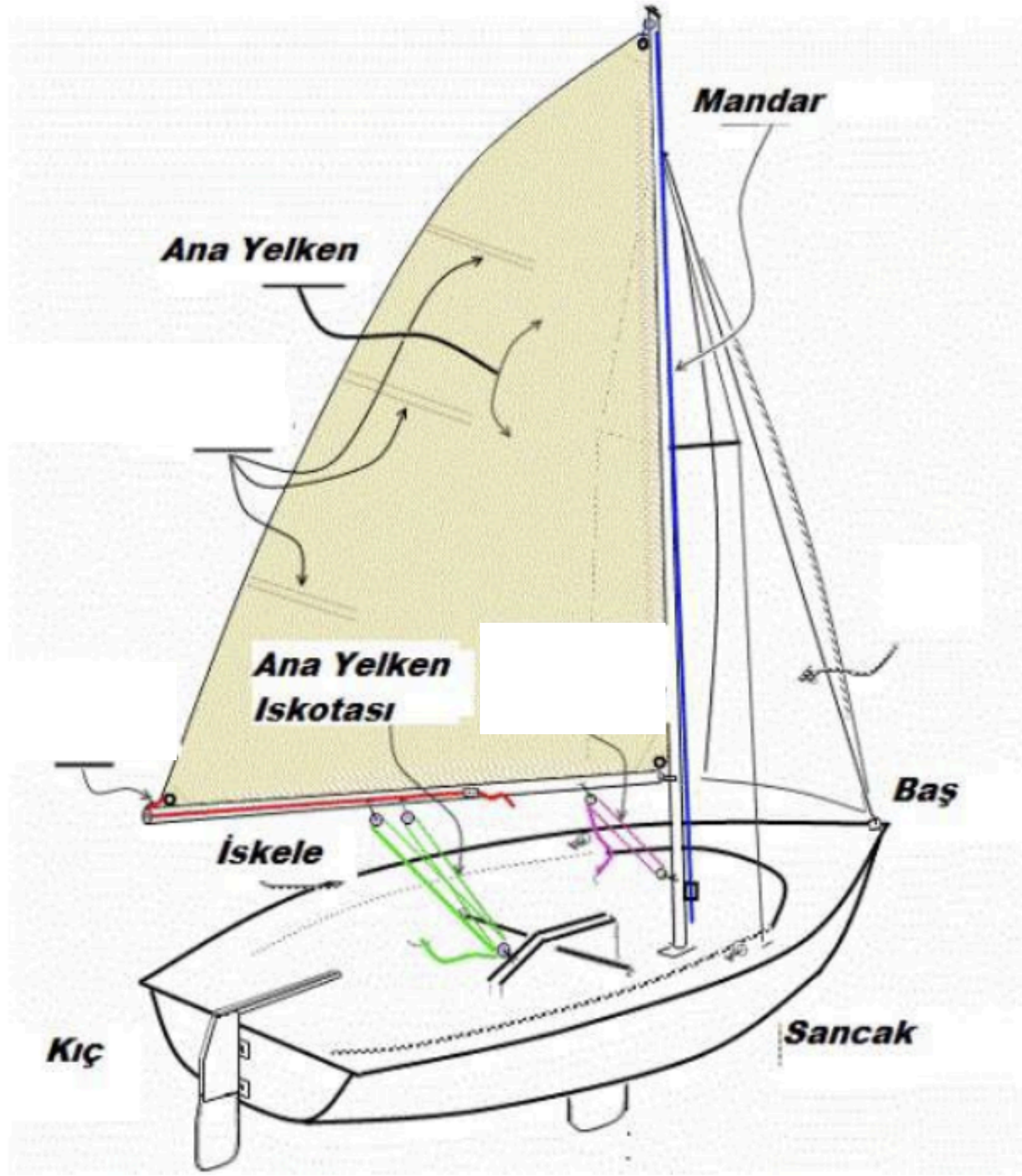
- Bu halatların bağlandığı köşe de iskota köşesidir.

Mandar: Yelkenleri direk tepesine basıp (çıkartıp) indirmek için kullandığımız halata mandar halatı deriz.

- Bu halatların bağlandığı köşe de mandar köşesidir.

Cenova Istokası
(Kırmızı Renkli Halat)

KAYNAKÇA

15-19. Yüzyıllar Avrupasında Yelken ve Denizcilik – Ruşen Argun

https://yelken.bogazici.edu.tr/sites/yelken.bogazici.edu.tr/files/kaptan_makaleleri/americas-cup-baransel-soysal.pdf

https://yelken.bogazici.edu.tr/sites/yelken.bogazici.edu.tr/files/teorik_egitim/ders_kitaplari/1yildizteorik-1.pdf

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Flok#:~:text=Teknelerde%20%C3%B6n%20saha%20yelkenleri%20flok,aras%C4%B1nda%20kal%C4%B1yorsa%20flok%20olarak%20adland%C4%B1r%C4%B1lmaktad%C4%B1r.>

DİNLEDİĞİNİZ İÇİN TEŞEKKÜRLER!

**PRUVANIZ NETA
RÜZGARINIZ KOLAYINIZA
OLSUN!**

Boğaziçi Üniversitesi
Denizcilik ve Yelken Kulübü